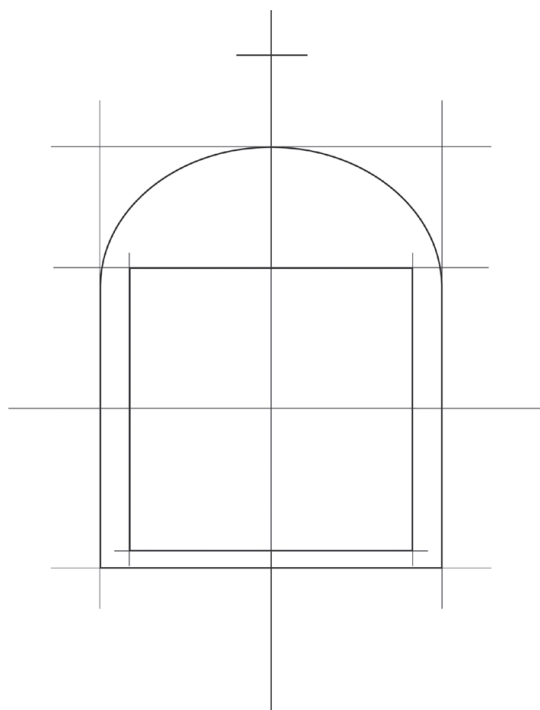

ORTODOXIA

REVISTĂ A PATRIARHIEI ROMÂNE

SERIA A II-A, ANUL XV, NR. III, IULIE - SEPTEMBRIE, 2023
BUCUREȘTI

ANTIM IVIREANUL, MIHAIL EMINESCU ȘI „RUGUL APRINS”. MĂRTURISITORI DE FOC AI ADEVĂRULUI ÎN CULTURA ROMÂNĂ

Arhim. Mihail STANCIU

Keywords: *Antim Ivireanul, Mihail Eminescu, Daniil Sandu Tudor, Vasile Voiculescu, „The Burning Bush”*

Față de stâlpii și martirii neamului creștin românesc se cuvine să arătăm mereu o vie recunoștință și neîmpuținată prețuire duhovnicească, deoarece prin această atitudine luminoasă, prin rugăciunile, evocările și manifestările culturale dedicate lor, adevărim atât calitatea lor personală și valoarea eternă a operei lor, cât și locul lor important în inima fiecăruia dintre noi și, totodată, în inima, în istoria și cultura poporului nostru în care și ei s-au plămădit, au rodit și au strălucit, slujindu-i idealurile nobile de afirmare a demnității și creativității românești în mozaicul spiritual universal. Acești mari români, de inegalabilă anvergură duhovnicească și culturală, au înțeles și au mărturisit apoi, mai limpede ca toți¹, o realitate incontestabilă: sufletul culturii este cultura sufletului².

Numeroase sunt personalitățile care au împodobit neamul românesc cu viața, cuvintele și faptele lor care, înlănțuite într-un șirag neîntrerupt de-a lungul istoriei noastre bimilenare, au sporit patrimoniul istoric și cultural național cu excepționale realizări, îmbogățind astfel atât moștenirea noastră văzută (materială și spirituală), cât și identitatea noastră creștină și națională – moștenirea nevăzută și neștearsă a românilor din toate vremurile și din toate locurile.

Pe de o parte, noi știm că suntem înscriși cu multă precizie în planul cel dinainte de veacuri al lui Dumnezeu, fiecare om venind în lumea aceasta la timpul potrivit (de Dumnezeu), în locul potrivit, între oamenii potriviți și cu talanții potriviți, având o anume misiune de îndeplinit la nivel personal și social. Pe de

¹În ultima vreme mai ales, în contextul unei politici totalitare susținute de o propagandă ideologică agresivă de factură neomarxist-liberală și postmodernist-transumanistă, ni se forțează acceptarea *nou-„valorilor”* (mai degrabă a non-valorilor) prin care se dorește „resetarea” mentalității și societății omenești, adică ștergerea memoriei culturale, ruperea de înaintași și de rădăcinile spirituale care ne-au adăpat, ne-au format și ne-au înnobilit ființa și neamul.

²O „cultură” ce nu îndumnezeiește pe om este o diversiune demonică și degradantă care mai mult îl sălbățește și-l degenerează pe om spre urâțenie și moartea veșnică.

altă parte, fiecare om, pe măsura înțelegerii și împlinirii misiunii sale (care este un proces lăuntric adânc și îndelungat de luptă și purificare), își atrage/asumă și destinul de profet și martir pentru Adevăr, pentru adevărul personal și transcendent pe care Îl vede luminând în natură, în Scriptură și în cultură, și pe care Îl cunoaște, trăiește și mărturisește cu viața și lucrarea/opera.

Adevărul dumnezeiesc a strălucit, așadar, prin cuvintele martirilor creștini români, cuvinte rostite sau scrise (și) prin faptele lor, cuvinte iradiind frumusețile cerești și bucuriile înțelegătoare în fiecare generație, mai ales în cele care străbat vremuri de cernere, de încercări și tulburări identitare (războaie, revoluții „culturale”, prigoane și persecuții ideologice). Din această perspectivă, putem privi istoria și cultura neamului nostru creștin nu doar ca o înșiruire de evenimente și realizări, importante și impresionante, de altfel, ci și ca un lanț strălucitor neîntrerupt de mărturisitori și martiri care au primit și transmis unii de la alții, la arătare sau în ascuns, râvna pentru Adevărul, iubirea și Viața în Dumnezeu, râvnă cu care au „molipsit” apoi și poporul din jurul lor spațio-temporal. Acești mari români, clerici și domnitori, cărturari, dregători și lucrători, au fost și sunt uniți

ORTODOXIA ÎN DIALOG

simfonic în același Duh Sfânt și cuget creștin, cei mai mulți dintre ei pecetluind cu suferințele și sângele lor iubirea de Dumnezeu, de neam³, de lege⁴ și „de moșie”⁵.

În concisa noastră prezentare, ne-am îndreptat atenția asupra câtorva dintre marile personalități ale Bisericii și culturii românești care au slujit nu doar Cuvântul și literatura prin marile lor opere (oricum, insuficient apreciate, la ce comori înțelegătoare și literare cuprind), ci au slujit și poporul român, pentru demnitatea, libertatea, sănătatea (sufletească și trupească) și bunăstarea căruia s-au și ostenit în plan social, politic și cultural. Nici nu este de mirare faptul că această responsabilizare și angajare activă a lor în viața cetății le-au atras invidia contemporanilor leneși/indiferenți și ostilitatea tiranilor trecători (vanitoși și lacomi, în mare parte străini de neamul românesc și de valorile creștine), care s-au simțit muștrați și amenințați în iluzia puterii lor (precum Irod oarecând), așa încât s-au pornit împotriva lor cu multă ură, prigonindu-i, omorându-i și calomniindu-i în cel mai abject mod chiar și după moarte. Or, aceste grele încercări de la contestare, batjocură publică și persecuție până la excludere socială și martiriu, n-au făcut decât să le confirme și să le afirme în timp, cu mai multă persuasiune, puterea lor spirituală și strălucitoarea lor slavă înaintea lui Dumnezeu și a poporului român, care i-a văzut și prețuit (în ciuda cenzurii și a calomnierii lor organizate și mediatizate) ca pe niște oameni aleși ai lui Dumnezeu, „plini de har și de Adevăr” (cf. *Ioan* 1, 14-17).

Deși nu era român de neam, Sfântul Antim Ivireanul (cc. 1650-1716), mitropolitul cărturar și martir al Țării Românești (1708-1716), o adevărată „floare cu străluciri de aur a toată arta cea bună”⁶, și-a pus întreaga pricepere și energie pentru sporirea Bisericii și luminarea credincioșilor creștini ortodocși (nu doar români), integrând credința, știința și arta dimpreună cu filantropia și *politia* (din gr. πολιτεία) într-un demers unitar, simfonic și sintetic, pentru slăvirea lui Dumnezeu și slujirea semenilor. Bucurându-se și de sprijinul Bincredinciosului

³ Pentru creștinul ortodox, conștiința eclezială și conștiința națională se susțin reciproc, întrucât iubirea de Dumnezeu Cel veșnic sporește și se dovedește în răspunderea față de neamul propriu (în care ne-am născut și am primit credința) și față de comunitatea în care trăim vremelnic. Pentru că doar în exersarea iubirii față de semeni (mai întâi față de cei de aproape, adică, din patria și neamul nostru, dar nu excluzându-i pe cei de departe) ne dezvoltăm în mod deplin după chipul și asemănarea lui Dumnezeu Cel personal și iubitor și prin aceasta participăm la viața Lui veșnică de comuniune și bucurie.

⁴ Este vorba de legea creștină, desigur, cea pe care se întemeiau valorile și bunele rânduieli de viață socială.

⁵ „N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid!” (Mihail EMINESCU, *Scrisoarea a III-a*).

⁶ Cum l-a numit patriarhul Hrisant Nottara al Ierusalimului în scrisoarea sa din 3 octombrie 1700 adresată ieromonahului tipograf Antim Ivireanul, pe atunci egumen al Mănăstirii Snagov. Manuscrisul se găsește copiat la Bibliothèque Nationale de France, *Suppl. Grec.* 1248, f. 127r.

Voievod Martir Constantin Brâncoveanu (1688-1714), precum și de îndrumarea patriarhului de Ierusalim, Dositei Nottara (1669-1707), și a mitropolitului țării, Teodosie Veștemeanu (1668-1672 și 1679-1708), eruditul și „smeritul mitropolit a Ungrovlahiei”⁷ ce avea să devină, a luminat neamul nostru cu frumusețile spirituale ale Evangheliei și ale Ortodoxiei.

Împropriindu-și într-un mod uimitor limba și asumându-și idealurile popoului român care l-a primit ca pe un om „de Dumnezeu trimis”⁸, Sfântul Antim Ivireanul a împlinit și în „faptă culturală idealul și năzuințele nobile”⁹ ale românilor de afirmare a demnității naționale și a neatârării țării, precum și de trăire a credinței ortodoxe strămoșești. Ierarhul cărturar s-a integrat adânc și responsabil în țara adoptivă, împrumutându-și valorile neamului românesc și străduindu-se să păstreze și să îmbogățească patrimoniul cultural al Țării Românești printr-o uimitoare și roditoare sinergie cu Sfântul Voievod Martir Constantin Brâncoveanu (1654-1714).

Pe de o parte, putem spune că cei doi oameni providențiali au avut traiectorii asemănătoare, unul pe calea căsătoriei, iar celălalt pe cea a călugăriei, încununându-și viața și mărturisirea lor prin mucenicie. De asemenea, considerăm că niciunul n-ar fi reușit să strălucească la fel de luminos în Biserica Ortodoxă Universală și în cultura românească fără ajutorul celuilalt. Pe de altă parte, concurența după model bizantin dintre Biserică și Stat a căpătat în epoca brâncovenească strălucirea celei mai prestigioase „monarhii culturale”¹⁰ din Evul Mediu târziu, acreditată și prin toată „floarea cea vestită” a intelectualității grecești din

⁷ Așa se numea și se semna el în hrisoavele oficiale.

⁸ Cum era numit mitropolitul Antim în pagina de titlu a *Psaltikiei românești* din anul 1713 alcătuită de Ieromonahul Filothei, fiul lui Aga Jipa (*Manuscrisul românesc nr. 61*, din colecția Bibliotecii Academiei Române).

⁹ Dan-Horia MAZILU, *Studii de literatură română veche*, Ed. Academiei Române, București, 2005, p. 43.

¹⁰ Nicolae IORGA, *Istoria românilor*, vol. VI, București, 1938, p. 389.

ORTODOXIA ÎN DIALOG

Răsărit, prezentă la București¹¹ și care a generat curentul umanist creștin¹² din secolele XVII-XVIII.

Avându-i alături de mitropoliții Teodosie Veștemeanu și Antim Ivireanul, Domnitorul Constantin Brâncoveanu s-a dovedit la acea vreme principalul susținător financiar al programului de tipărire¹³ și răspândire a cărților bisericești (imprimare la București, Buzău, Snagov, Râmnic și Târgoviște) în toate provinciile românești, tipăriturile (folosite și ca manuale școlare¹⁴, iar nu doar în cultul liturgic)

¹¹ Prezența ilustrațiilor cărțurari și a manierelor grecești la Curtea Domnească și în societatea românească din epoca brâncovenească l-au făcut pe profesorul Sevastos Kyminitis (conducătorul Academiei Domnești de la Mănăstirea Sfântul Sava din București), să exclame într-un distih: „Odinioară lăcașul muzelor și floarea gloriei era Atena,/ Iar acum a întrecut-o vestita capitală a Munteniei”; (Colecția *Hurmuzaki*, vol. XIII, partea II, p. 369).

¹² În Răsăritul creștin-ortodox, intelectualii umaniști nu erau profani și autonomi, ci erau integrați în Biserică, erau clerici și călugări în general, preocupările lor culturale, de copiere și tipărire a cunoștințelor urmărind îndreptarea omului, adică aveau conotații strict morale și spirituale; (a se vedea: Virgil CÂNDEA, *Rațiunea dominantă. Contribuții la istoria umanismului românesc*, Ed. Dacia, Cluj Napoca, 1979, pp. 14-23, 231-141, 266-302).

¹³ În cei peste 30 de ani cât a viețuit în Muntenia, Sfântul Antim Ivireanul a lucrat și supravegheat editarea a 68 de tipărituri (67 de cărți și un hrisov domnesc), 39 dintre ele fiind apărute cu osteneala lui personală. Aceste cărți au fost tipărite astfel: la București – 23 (între anii 1691-1694: 5, 1701-1705: 15, 1715-1716: 3), la Mănăstirea Snagov – 15 (1694-1701), la Râmnic – 11 (1705-1707), la Târgoviște – 19 (1709-1715). Cărțile au fost imprimate în mai multe limbi: 32 în limba greacă, 25 în limba română, una în slavonă, 9 în câte două limbi dintre care 6 slavo-române, 2 greco-arabe și una greco-română, iar o carte în trei limbi, greco-slavo-română. Din titlurile celor 67 de cărți, reiese că 17 dintre ele s-au tipărit în forma dată de Antim pentru prima oară, iar alte 8 s-au retipărit chiar în vremea sa, aceasta mărturisind cât de necesare și de folositoare erau aceste cărți pentru creștinii români.

¹⁴ Odată cu deprinderea citirii, copiii își însușeau și primele cunoștințe sistematizate de credință, rugăciune, cinste și bună purtare, elemente fundamentale în edificarea sufletului, conștiinței, responsabilității și iubirii de Dumnezeu și de semenii.

fiind destinate luminării și unificării spiritual-culturale a tuturor „rumânilor, moldovenilor și ungrovlahilor”¹⁵. Această împreună-lucrare a lor, de consolidare a credinței creștin-ortodoxe și a conștiinței naționale¹⁶ prin intermediul cărților și limbii române uniformizate¹⁷, i-a arătat ca precursori importanți ai Marii Uniri¹⁸.

Dar mitropolitul cărturar Antim Ivireanul s-a afirmat în cultura română nu doar ca unul dintre ctitorii limbii liturgice și literare românești, ca un mare ctitor de tipografii și școli „de pomană”¹⁹ (gratuite, accesibile tuturor), ci și ca ctitor al Mănăstirii Tuturor Sfinților din centrul Bucureștiului, („unde spera să fie chiar înmormântat”)²⁰, monumental locaș de cult și de cultură, de slujire liturgică și filantropică.

Prin *Așezământul Mănăstirii Tuturor Sfinților* (regulamentul intern de viață duhovnicească, liturgică, administrativă, culturală și filantropică), împreună cu faptele, predicile și scrierile sale, Sfântul Antim și-a dovedit calitățile sale sufletești, vocația de slujitor al oamenilor și munca sistematică și neobosită de păstor duhovnicesc și ocrotitor al celor necăjiți de patimi, de boli și de sărăcie. De fapt, în întreaga sa viață și învățătură, prioritățile lui au fost vestirea Evangheliei și luminarea oamenilor în dreapta credință și-n viață curată, precum și ajutarea celor suferinzi (bolnavi, singuri și săraci)²¹.

¹⁵ Patriarhul Dositei NOTTARA, „Dedicația către Șerban Vodă Cantacuzino” din Prefața *Bibliei de la 1688*, în vol. *BRV*, I, p. 289. Trebuie amintit aici faptul că în anul 1688, Constantin Brâncoveanu era vel vornic (prim ministru), direct implicat în supravegherea tipăririi *Bibliei* lui Șerban Cantacuzino.

¹⁶ Aceste elemente fundamentale care definesc identitatea și coeziunea internă a neamului erau statornicite de la bun început în poporul român; dar, organizarea politică în trei principate a rămas pentru o vreme îndelungată nu numai din cauza intervențiilor abuzive ale imperiilor învecinate, ci mai ales ca urmare a dezbinării dintre boierii vanitoși din țară (români și străini în egală măsură).

¹⁷ Cărțile bisericești tipărite de el circulau din Țara Românească în Moldova și Transilvania, aducând credincioșilor români nu numai dreapta credință în Dumnezeu, ci și norma lingvistică munteană care se impunea, încet, în fața tuturor regionalismelor folosite în vorbirea populară din acea vreme.

¹⁸ Prima manifestare vizibilă a acestei uniri a tuturor românilor a fost, de fapt, în vremea domnitorului martir Mihai Viteazul (la anul 1600), când se știa despre românii din toate provinciile istorice că sunt „de o lege și de o limbă”; (Șt. ȘTEFĂNESCU, „Știri noi cu privire la domnia lui Mihai Viteazul”, în: *Studii și materiale de istorie medie*, vol. V, București, 1962, p. 188).

¹⁹ Sfântul Antim a urmărit ridicarea nivelului de cultură în popor, începând cu educația clericilor (care deveneau și învățători, copişti de manuscrise sau tipografi) și formarea lor duhovnicească în jurul episcopului și preoților-cărturari mai vârstnici.

²⁰ Anton Maria DEL CHIARO, *Revoluțiile Valahiei*, trad. de S. Cris.-Cristian, introd. de N. Iorga, Ed. Viața Românească, Iași, 1929, p. 142.

²¹ Milostenia sufletească și trupească, pe care a făcut-o personal și pe care a lăsat-o ca rânduială testamentară în mănăstirea ctitorită de el, ne arată mărinimia și sensibilitatea sufletului său, ca roade ale „credinței celei lucrătoare prin iubire” (*Galateni* 5, 6), pe care Sfântul Antim a cultivat-o, prin rugăciune și osteneală, în toată viața lui plină de încercări și suferințe.

ORTODOXIA ÎN DIALOG

Ca un adevărat părinte și păstor duhovnicesc, neavând pată ori prihană care să-l compromită, Sfântul Ierarh Antim Ivireanul avea curajul și cuvântul cu putere multă de a se revolta împotriva nedreptăților sociale și păcatelor dregătorilor, muștrând cu asprime pe cei vinovați. „Nu putea scrie astfel de pagini decât un suflet neprihănit și adânc pătruns de sfințenia și sublimul rost al preoției”²². Credincioșii români au putut descoperi, dincolo de viața lui conformă cu învățătura evanghelică pe care o predica, „un temperament vulcanic, un spirit total potrivit oricărui compromis, un arhieru deplin răspunzător de felul cum își călăuzește turma, care n-a abdicat nicio clipă de la promisiunile pe care le-a făcut în primul ceas al păstoririi”²³. Prin cuvinte ferme, Antim atrăgea atenția tuturor de rostul pe care-l au în societate, fiecare în treapta lui, de la domnitor, dregători, boieri, cărturari, negustori, meșteșugari, oameni simpli sau țigani, căutând să hrănească sufletele tuturor cu hrana cea duhovnicească spre dobândirea pocăinței și iubirii. Această atitudine demnă (gr. φρόνημα ἀδούλωτον = cuget neslugarnic) și îndrăzneala de a vesti Adevărul și de a demasca abuzurile dregătorilor și nedreptățile sociale reprezentau nu doar trăsături morale constante la Sfântul Antim, ci și parte din datoria păstorului celui bun care „își pune sufletul pentru oile sale” (cf. Ioan 10, 11), asumându-și riscul de a fi invidiat, criticat și calomniat chiar și de unele „obrazе mari bisericеști și mirenești” nemulțumite de implicarea lui activă și constantă în viața cetății, prin arătarea către toți a busolei morale creștine. Muștrând cu curaj și înțelepciune duhovnicească, în primul rând, viclenia, ipocrizia, lăcomia, „jafurile, strâmbătățile, curviile, clevetirile, zavistia și vrajba”²⁴ boierilor, de a căror degradare (și dezbinare) sufereau săracii și profitau mai ales turcii (și alți străini infiltrați în cercurile puterii²⁵), „mitropolitul Antim însuși s-a făcut trâmbiță a poporului asupra și a luptat cu toate mijloacele de care dispunea pentru afirmarea demnității și pentru îmbunătățirea sortii celor asupriți”²⁶.

²² Pr. conf. Al. I. CIUREA, „Antim Ivireanul, predicator și orator”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, LXXIV (1956), 8-9, p. 790.

²³ Gabriel ȘTREMPEL, *Antim Ivireanul*, București, Ed. Academiei Române, 1997, p. 173.

²⁴ „Învățătură asupra pocăinții”, în: Sf. ANTIM IVIREANUL, *Didahii*, Ed. Basilica, București, 2010, p. 209.

²⁵ Este vorba de boierii fanarioți și de clericii greci care începuseră să corupă Curtea Domnească și să alimenteze intrigi mai vechi între familiile boierești românești, spre folosul lor nedrept.

²⁶ Mihail Gabriel POPESCU, *Mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanul, cârmuitor bisericesc și propovăduitor al Evangheliei*, teză de doctorat, București, 1969, p. 60.

ORTODOXIA ÎN DIALOG

Antim Ivireanul scria astfel despre vocația sa dominantă: „Deci, eu, fiindcă nu am și altă putere spre ajutorul aproapelui decât ocupațiunea tipografiei, n-am lipsit și nu voi lipsi vreodată ca să folosesc, după putința mea, pe frații în Hristos ai mei, tipărind deosebite cărți de suflet folositoare și mântuitoare”²⁷.

Așadar, merită pusă în lumină nu numai activitatea pastoral-culturală și misionar-filantropică a Sfântului Antim în calitate de păstor al Bisericii (ieromonah, episcop și mitropolit) și tipograf (prin „românizarea” cărților și a slujbelor bisericești²⁸), ci și implicarea lui social-politică prin care ilustrul ierarh martir „a dat un exemplu rar de patriotism românesc”²⁹ și de jertfelnicie pentru marile idealuri (incipient vădite) de unitate, demnitate și independență ale poporului român. De aceea a și fost arestat, torturat și martirizat în final de către soldații otomani instigați de fanarioții instalați la Curte. Iar erudiția vastă, măiestria oratorică și literară, deprinderile artistice și dăruirea exemplară dovedite ca păstor duhovnicesc l-au impus, fără tăgadă și pentru totdeauna, la loc de mare cinste în cultura română.

*

În mod cert, calitățile și faptele Sfântului Antim Ivireanul, precum și cuvintele *Didahiilor* sale, l-au uimit și l-au inspirat pe Mihail Eminescu (1850-1889) încă din vremea copilăriei sale³⁰, când acesta studia literatura română

²⁷În dedicația din cartea lui Sevastos Chimenitul, *Eortologhion* (1701) (publicată în volumul Sf. ANTIM IVIREANUL, *Scrieri*, Ed. Basilica, București, 2011, pp. 151-152), „umilitul rugător și serv, ieromonahul Antim, tipograf din Iviria”, îi numește pe credincioșii creștin-ortodocși „frații mei în Hristos”, numărându-se astfel printre ei, în rând cu ei. Mai târziu, primind răspunderea de părinte și învățător al întregii obști creștine a Țării Românești, mitropolitul Antim avea să-i numească pe credincioșii români, în predicile lui, „feții mei” (fii mei), asumându-i ca un tată ce se jertfește pentru binele lor veșnic și vremelnic, pentru propășirea lor spirituală și materială.

²⁸Deși aveam deja și alte traduceri în limba română ale *Liturghierului*, de exemplu cea a mitropolitului Dosoftei al Moldovei (care era român), din 1679, în liturgica românească s-au păstrat formulările liturgice și literare ale Sfântului Antim. De exemplu, rugăciunile *Împărate ceresc*, *Tatăl nostru*, *Dumnezeul duhurilor și a tot trupul* (pentru cei adormiți) și *Crezul*, ca și alte rânduiele din *Liturghier* și *Molitfelnic*, păstrează și astăzi expresiile eruditului mitropolit ivireano-român.

²⁹Émile PICOT, „Notice biographique sur l'imprimeur Anthime d'Ivir, métropolitain de Valachie”, în: *Nouveaux Mélanges Orientaux. Mémoires, textes et traductions publiés par les professeurs de l'Ecole spéciale des langues orientales vivantes, à l'occasion du VIIe Congrès international des orientalistes réunis à Vienne (septembre 1886)*, Paris, 1886; articol reeditat separat în: coll. Βιβλιοθήκη Ιστορικών Μελετών, τόμος 54, Editura Βιβλιοπωλείον Νότη Καράβια, Αθήνα, 1972, p. 515.

³⁰„Mihai a dobândit primele învățături de la preotul satului, care l-a inițiat în buchiile vechilor scrieri bisericești, familiarizându-l astfel de timpuriu cu acele cărți care cuprindeau toată tradiția ortodoxă. De atunci i-a rămas lui Eminescu acea știință a descifrării manuscriselor vechi cu care avea să-l uimească pe savantul Gaster, pe care-l consulta, cerându-i sfatul și chiar împrumutând de la el manuscrise rare. Tot de atunci s-a trezit în el iubirea pentru prețul și savoarea cuvântului vechi și, mai cu seamă, de atunci s-a născut în el atașamentul, respectul și admirația pentru instituția Bisericii Naționale, a cărei valoare n-a încetat nicio

veche³¹ la Cernăuți, cu profesorul său, Aron Pumnul (al cărui bibliotecar devenise), sau când cerceta manuscrisele istorice și teologice prin mănăstirile din Moldova, Ardeal și Muntenia³². Acrivia analizei/cercetării și vasta sa cultură științifică, filozofică și geo-politică universală avea să și le dezvolte, însă, la cursurile și în bibliotecile Universităților din Viena (1869-1870, 1871-1872) și Berlin (1872-1874), precum și în dezbaterile din cadrul cenaclurilor *Oriental, România Jună și Junimea*.

Merită să amintim implicarea lui în organizarea Serbării de la Putna, din august 1871 (Congresul studențesc³³), cu prilejul aniversării a 400 de ani de la ctitorirea mănăstirii de către Sfântul Voievod Ștefan cel Mare. Dar experiența și energia sa le-a folosit apoi și ca director al Bibliotecii Centrale Universitare din Iași, ca profesor și inspector școlar, apoi ca gazetar la *Curierul de Iași*, publicând, în revista *Convorbiri literare*, poezii și proză, inclusiv studiul *Influența austriacă asupra românilor din principate* (august 1875)³⁴. În toamna lui 1877, Eminescu s-a mutat la București, devenind întâi redactor, apoi redactor-șef (1880) la ziarul *Timpul*, unde a desfășurat o activitate publicistică excepțională, dar care i-a ruinat, în timp, sănătatea și i-a stârnit pe mulți împotriva lui. Tot atunci a scris și marile lui poeme filozofice (din seria *Scrisorile, Luceafărul, Glossă*, etc) cu care a îmbogățit și împodobit literatura română ca nimeni altul.

Integrat în viața și-n conștiința Bisericii Ortodoxe Române³⁵, Mihail Eminescu avea să mărturisească, cu mâhnire și luciditate profetică, referindu-se atât la

clipă să o lege de istorie și dănuirea neamului”; (Maica BENEDICTA – Zoe Dumitrescu-BUȘULENGA –, „Eminescu a iubit și a apărat Ortodoxia românească”, în: <https://doxologia.ro/maica-benedicta-eminescu-iubit-apatat-ortodoxia-romaneasca>).

³¹ „Eminescu era un admirator al literaturii și al limbii vechi și nu e de mirare că a împrumutat teme și motive binecunoscute în cărțile Bisericii”; (Dr. Gianina Maria-Cristina PICIORUȘ, „Antim Ivireanul – Avangarda literară a paradisiului”, în: <https://www.teologiepentruazi.ro/2016/12/08/antim-ivireanul-avangarda-literara-a-paradisului-95/>).

³² Deși experiențele duhovnicești îi erau proprii încă din copilărie, perioada de ședere la Mănăstirea Bistrița i-a fost, probabil, cea mai bună ocazie de a aprofunda rugăciunea, liniștirea (isihia), cugetarea la cele sfinte și interpretarea Sfintei Scripturi, din care a preluat multe teme de gândire și mărturisire poetică și politică (viața, moartea, timpul, nemurirea, creația lumii, iubirea, jertfa, dreptatea, natura, frumusețea, etc).

³³ Deși era tânăr, Eminescu avea o putere deosebită de a trezi, aduna și mobiliza oamenii în diverse manifestări spirituale și culturale, de promovare a românismului, cu tot ce are el autentic, frumos și înălțător.

³⁴ Aceasta este prima manifestare a ostilității lui Eminescu față de străinii invadatori/colonialiști (cultural, politic și economic), care, mai ales după aducerea lui Carol I ca domnitor al României (1866), s-au și conectat la resursele financiare ale statului român.

³⁵ Eminescu era un om de bună credință, realist și drept în analizele sale. Cunoștea și defectele unor clerici, dar cunoștea bine și învățătura de credință ortodoxă (în raport cu rătăcirile apăsene, teologice și filozofice) și osteneala/jertfa pentru popor a celor mai mulți preoți și dascăli pe care-i aprecia cu sinceritate și evlavie. Mitropolitul Andrei Șaguna a fost unul dintre acești stâlpi ai Bisericii Românești, mult prețuiți de marele nostru Poet Martir.

ORTODOXIA ÎN DIALOG

„epigonii” revoluționari contemporani cu el, dar și cu noi, cât și la decăderea materialist-seculară mult păgubitoare care a cuprins întreaga lume:

„Biserica răsăriteană e de optsprezece sute de ani păstrătoarea elementului latin de lângă Dunăre. Ea a stabilit și a unificat limba noastră într-un mod atât de admirabil încât suntem singurul popor fără dialecte propriu-zise; ea ne-a ferit în mod egal de înghițirea printre poloni, unguri, tătari și turci, ea este încă astăzi singura armă de apărare și singurul sprijin al milioanele de români cari trăiesc dincolo de hotarele noastre. Cine-o combate pe ea și ritualurile ei poate fi cosmopolit, socialist, republican universal și orice i-o veni în minte, dar numai român nu e”³⁶. „Disprețuind Biserica noastră națională și înjosind-o, atei și francmasoni cum sunt toți, ei ne-au lipsit de arma cea mai puternică în lupta națională; disprețuind limba prin împeștișări și prin frazeologie străină, au lovit un al doilea element de unitate; disprețuind datinele drepte și vechi și introducând la noi moravurile statelor în decadentă, ei au modificat toată viața noastră publică și privată în așa grad încât românul ajunge a se simți străin în țara sa proprie. Odinioară aveam o Biserică plină de oameni, toți având frica lui Dumnezeu, toți sperând de la El mântuire și îndreptându-și viețile după învățăturile Lui. Spiritul speculei, al vânătorii după

³⁶ M. EMINESCU, „Liber-cugetător, liberă-cugetare”, în: *Timpul*, 2 februarie 1879, *apud Opere*, Ed. Academiei RSR, 1989, vol. X, p. 187.

avere fără muncă și după plăceri materiale a omorât sufletele. (...) Biserica lui Mateiu Basarab și a lui Varlaam, maica spirituală a neamului românesc, care a născut unitatea limbei și unitatea etnică a poporului, ea care domnește puternică dincolo de granițele noastre și e azilul de mântuire națională în țări unde românul nu are stat, ce va deveni ea în mâna tagmei patriotice? Peste tot credințele vechi mor, un materialism brutal le ia locul, cultura secolului³⁷, mână-n mână cu sărăcia claselor lucrătoare, amenință toată clădirea măreață a civilizației creștine³⁸.

Despre universul semiotic uriaș, frumusețea înțelegătoare, tematica multiplă abordată și stilistica inegalabilă (ca sensibilitate și expresivitate) a versurilor sale au vorbit mulți cercetători de-a lungul vremii, sesizând și o continuitate de duh și de exprimare între Antim Ivireanul și Mihail Eminescu, acesta inspirându-se din predicile eruditului Mitropolit Martir și prelungind ideile lui în construcții înțelegătoare noi, fascinante³⁹. În mod cert, după aprecierile filologilor, „pe Antim și pe Eminescu îi unește geniul limbii”⁴⁰ și, adăugăm noi, erudiția, curajul de a spune adevărul și altruismul (grija pentru popor). Nu este greu de observat diversitatea extraordinară a conținutului semantic și esențializarea formei poetice pe care Eminescu a practicat-o în creațiile sale scrise, folosind cuvinte simple, accesibile oricui, ca să descrie taine, experiențe și fenomene fizice și metafizice (relativitatea spațio-temporală, geneza, imensitatea, armonia și colapsul universului, experiența nemuririi prin unirea cu Dumnezeu-Creatorul, gândirea, iubirea, fericirea, rugăciunea, ș.a.).

³⁷ Extins în Apus o dată cu Renașterea și mai ales după Revoluția Iluministă (din 1789), fenomenul secularizării are la bază regretabila confuzie a teologilor scolastici, dintre transcendența lui Dumnezeu și absența Lui din creație, confuzie care a generat deismul/dualismul ideologic (Dumnezeu ar fi separat de lume și n-ar avea cum s-o transfigureze/sfințească) și desacralizarea omului și a culturii, lucru care a subminat spiritualitatea creștină și a dus la decăderea treptată a creștinismului occidental. În ultimele decenii, secularizarea a atins cote alarmante, odată cu promovarea ca „normale”, prin mass-media, a imoralității și a concepțiilor anticreștine alinate filozofiei de viață materialist-consumiste și tehnicist-ateiste. Alimentându-și prin trecătoare realizări fuga de Dumnezeu și propria mândrie, omul a luat locul lui Dumnezeu pe pământ, încercând să domine lumea prin știință și tehnologie. Exilându-L pe Dumnezeu din lume și apoi și din propria conștiință, omul și-a creat „drepturi ale omului” care să-i permită orice abuz moral, crezându-se neîngrădit de nicio lege divină. Astfel, omul secularizat a obținut, cu ajutorul tehnicii, o oarecare putere asupra lumii materiale exterioare, dar și-a pierdut busola spirituală și sensul vieții, devenind prizonierul patimilor interioare și al unui nihilism fără ieșire din vidul lumii fără Dumnezeu.

³⁸ Mihai EMINESCU, în: *Timpul*, 14 august 1882, *apud Opere*, vol. XIII. pp. 168-169.

³⁹ Au scris despre acestea profesorii Dan-Hora Mazilu, Mihai Morar, Ioan St. Lazăr, Mihail Nicolae Stanca ș.a..

⁴⁰ Dr. Gianina Maria-Cristina PICIORUȘ, „Eminescu: între modernitate și tradiție”, în: <https://www.teologiepentruazi.ro/2018/04/24/eminescu-intre-modernitate-si-traditie-153/>.

ORTODOXIA ÎN DIALOG

Însă noi vrem să evidențiem acum caracterul mărturisitor al operelor eminesciene, în versuri și în proză deopotrivă, și atitudinea politică demnă și fermă pe care Eminescu o manifesta, în cel mai analitic, autentic și patriotic mod, în creațiile sale publicistice (mai ales în cele din *Timpul*). Glasul lui Eminescu răsună „cu putere multă” în „pustia” politicii românești, precum glasul profeților din vechime, chemând cu curaj oamenii la trezire⁴¹ și pocăință comunitară (schimbare/reformă a vieții social-politice și economice, bazată pe cinste și dreptate, nu pe interese de clan, concurență inegală și corupție). Popularitatea sa și însuflețirea convingătoare a cuvintelor sale generau mare ecou în popor. Din acest motiv, Mihail Eminescu a și fost discreditat continuu, denigrat, persecutat și, în cele din urmă, asasinat de colonialiștii străini prin cozile de topor locale⁴².

„Istoria oficială a vieții lui Mihai Eminescu a impus un șablon convenabil. Conform acestuia, Eminescu ar fi fost o ființă labilă, neadaptată, pierdută în lumea sa de poet și ar fi murit nebun, bolnav de sifilis și alcoolic. Istoria sa reală este însă cu totul alta. Eminescu a fost, de fapt, un om puternic, de o luciditate excepțională, bine ancorat în realitatea socială și mai ales politică a vremurilor zbuciumate în care a trăit. A fost un militant activ pentru drepturile românilor din Ardeal și pentru unitatea națională, un ziarist de excepție, un vizionar, un reformator. Eminescu a fost declarat nebun și internat la psihiatrie (23 iunie 1883) într-un moment în care guvernul României urmărea să încheie un pact umilitor cu Austro-Ungaria, prin care renunța la pretențiile asupra Ardealului și se angaja să îi anihileze pe toți cei catalogați drept „naționaliști”. Mulți au renunțat la valorile și principiile lor pentru a fi scoși de pe lista proscrisilor. Eminescu nu a acceptat să facă niciun fel de compromisuri și de aceea era cel mai incomod dintre ei. El deranja nu doar prin ceea ce scria, ci mai ales prin faptul că plănuia să pună bazele unei organizații independente, aflate în afara controlului francmasoneriei, de trezire și promovare a spiritului românesc și de refacere a Daciei mari”⁴³.

⁴¹ „Deșteaptă-te, Române, preot al libertății,/ Nu plînge pe cenușa geniilor străbuni,/ E timp să nalți stindardul în numele Dreptății,/ E timp să-ți calci tiranii, e timp să te răzbuni”; (Mihai EMINESCU, „Deșteaptă-te, Române”, 1866, text reprodus după *Poezii inedite*, Petru Creția, Ed. Manuscriptum, 1991).

⁴² În jurul lui Eminescu roiau tot felul de „prieteni” (inclusiv Ioan Slavici l-a trădat, nu doar Titu Maiorescu!), impostori și agenți (secreți sau discreți) care-l raportau superiorilor lor (români și străini), căutând, totodată, să-l și influențeze în părerile lui. În mod cert, el i-a descoperit în timp, dar n-a lăsat dezamăgirea și descurajarea să-l copleșească, deși unele poezii și eseuri ale lui poartă umbra acestor triste experiențe; [a se vedea: Comisar Florin ȘINCA, *Istoria Poliției Capitalei (sec. XVIII-1949)*, RCR Editorial, București, 2012, pp. 296-299].

⁴³ Angela ANGHEL, „Mai potoliți-l pe Eminescu!”, în: <https://www.certitudinea.ro/ași-de-sufleterticole/salonul-refuzatilor/view/mai-potoliti-l-pe-eminescu>.

Manifestul politic al atitudinii sale de iubire față de neamul românesc, dar și de dreptate intransigentă față de străinii abuzatori îl reprezintă, pe lângă articolele sale de o impresionantă luciditate, poeziile *Deșteaptă-te, Române* (1866), *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie* (1867) și *Doina* care „a apărut pentru prima dată în revista *Convorbiri literare* din 1 iulie 1883. Fusesse însă citită public mai devreme, la Iași, cu puțin înainte de arestare. *Doina* este o continuare spirituală a poeziei *La arme* (1878) și o exprimare a durerii pe care Eminescu o avea față de *colonizarea cu străini* a pământurilor românești, în paralel cu *persecutarea sistematică* (religioasă, culturală, economică, politică, administrativă și militară) a românilor. Preluarea conducerii politice, administrative, economice și militare a României de către străini este încă din vremea lui Eminescu o realitate, pe care acesta o arată clar, în ciuda încercărilor oficiale de mascare, după cum arată și roadele otrăvite ale acestui fenomen.

„Poezia *Doina* marchează clipa din care *eliminarea politică* a lui Mihai Eminescu devine iminentă. Va fi arestat abuziv și internat forțat, fără niciun temei legal sau medical, într-un ospiciu psihiatric destinat dizidenților. Se va încerca – și se încearcă – denigrarea sa, de asemenea sistematică (precum este și denigrarea românilor ca neam, cultură, credință etc). Cea mai blândă formă a denigrării este închiderea lui Eminescu în sintagme precum *poet* sau *poet nebun* sau *geniu nebun*, prin care toată opera sa științifică – în primul rând istorică, etnologică și politică – este aruncată la gunoi”⁴⁴.

Oricum, putem conchide că, odată cu trecerea vremii și înaintarea în vârstă, în cunoaștere și-n experiența de viață, se poate observa nu doar despre maturizarea gândirii Poetului Mărturisitor și a exprimării sale literare, ci și despre asumarea tot mai manifestă a idealurilor de unitate, demnitate și libertate națională, o implicare tot mai vocală a lui în viața societății românești pe care o dorea restaurată și reasezată pe temelii morale creștine. Dar aceasta a însemnat și o înaintare pe drumul crucii personale care a culminat cu umilințele, suferințele și moartea (provocate de dușmanii lui și ai neamului românesc) pe care Mihail Eminescu avea să le pătimească în final, cu răbdare și demnitate. Probabil că, dacă ar fi rămas doar un poet genial, fascinat de cele mai serioase teme filozofice, fără să se implice în acțiunea de trezire și unificare națională, fără să deranjeze interesele de clan ale puternicilor zilei (exploatatori ai românilor de rând), Eminescu n-ar fi fost persecutat, denigrat, torturat și omorât. Însă, în mod sigur tot ar fi fost invidiat și defăimat. Or, trebuie să subliniem, că nu pentru genialitatea sa

⁴⁴ Mihai-Andrei ALDEA, „Doina, de Mihai Eminescu”, în: <https://mihaiandrealdea.org/2019/11/06/doina-de-mihai-eminescu/>.

ORTODOXIA ÎN DIALOG

literar-filozofică incontestabilă a fost ostracizat și martirizat Eminescu, ci pentru dragostea și preocuparea sa față de viitorul neamului românesc, pe care-l dorea scăpat de toți impostorii și invadatorii (mai ales străini) puși pe jaful și distrugerea României.

*

Secolul XX a adus omenirii și României încercări tot mai grele, dar providența pedagogică divină a avut un rost esențial: trezirea noastră din lenevia/letargia materialist-ateistă de care întreaga lume se îmbolnăvise spiritual-moral și social-politic. Pentru că, în câteva decenii doar, mai mult decât războaiele și exterminarea fizică, ateismul comunist a otrăvit, a mutilat și chiar a distrus zeci de milioane de suflete și de vieți⁴⁵. Dar a rânduit Dumnezeu și stâlpi vii ai Bisericii care au luminat rezistența creștină în fața tăvălugului comunist anticreștin. Rugători și mărturisitori ai Mântuitorului Iisus Hristos, clerici, monahi și mireni, acești hristofori din ultimul secol au fost pentru apropiații lor și sunt și pentru noi, cei de azi, adevărate modele de iubire și dreaptă credință în Hristos.

Trebuie să spunem că în perioada regimului comunist, însă, au fost și mulți pătimitori și mărturisitori creștini care nu au avut cultura Părintelui Daniil-Sandu Tudor, a profesorului universitar Alexandru Mironescu, a poetului-medic fără de arginți, Vasile Voiculescu, dar au avut tăria și statornicia în credință a Sfântului Apostol Pavel, impresionându-i și pe cei mai fioroși tortionari. Unii au fost oameni simpli, neinstruiți, netrecuți prin scoli înalte și prin rafinamentul intelectualului, însă au fost creștini autentici, rugători și chiar de-minuni-făcători prin răbdarea lor, nu numai în timpul vieții lor smerite (liniștite, ascunse) din lume, ci chiar și în chinurile temniței. Toți aceștia ne-au arătat calea comună de rezistență în fața prigoanei bolșevic-ateist-materialiste: statornicia în Ortodoxie și rugăciunea cât mai neîntreruptă.

Revoluția sovietică din octombrie 1917, propaganda marxist-leninistă progresivă din perioada interbelică, apoi invazia militară sovietică și regimul bolșevic/comunist, instaurat în România după cel de-Al Doilea Război Mondial, au reprezentat momente istorice importante de cotitură și de cernere violentă a neamului românesc, cu dureroase tulburări, neașteptate trădări și nenumărate răsturnări de valori, ierarhii și instituții. Deși mulți oameni au capitulat și s-au încolonat, adesea fără prea mare împotrivire, în armata⁴⁶ „balaurului roșu”,

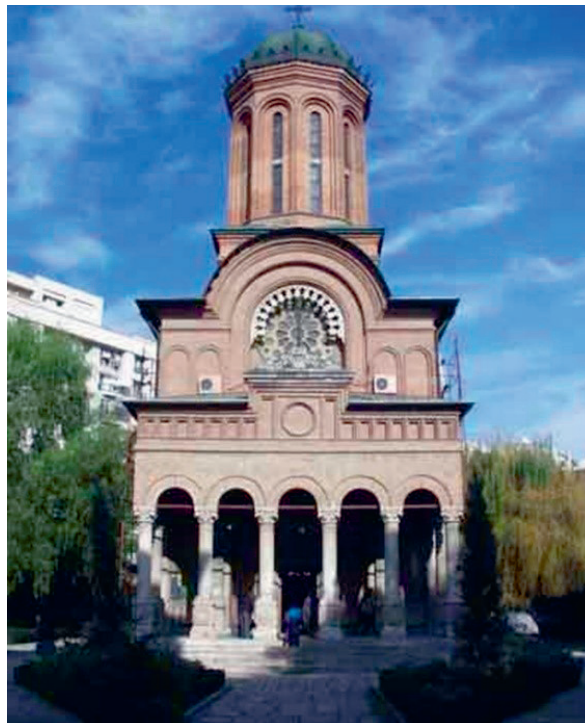
⁴⁵ Holocaustul creștin are peste 50 de milioane de victime în întreaga lume, Rusia fiind prima țară unde s-au aplicat metodele sinistre de exterminare și îngenunchere în masă a oamenilor prin împușcare, torturi odioase, muncă forțată, înfometare până la canibalism, deportare, sărăcire, colectivizare și reeducare ideologică.

⁴⁶ Din nefericire, bolșevicii i-au atras de partea lor, atât prin amenințări și torturi îngrozitoare, cât și prin co-interesare materială (bani, funcții, privilegii în schimbul delațiunii și colaborării

totuși au fost trăitori și mărturisitori ai Adevărului creștin și nu s-au lăsat corupți de „noua orânduire” ori pângăriți de noua ideologie distrugătoare de suflete, ci au înfruntat prigoana anticreștină și represiunea atee cu răbdare și credință în Dumnezeu, unii dintre ei (majoritatea intelectuali) întâlnindu-se, în mod regulat și organizat, hrănindu-se cu cele sfinte și analizând ori dezbătând diferite teme de viață duhovnicească și culturală.

Așa a luat naștere, la inițiativa lui Alexandru Teodorescu (Sandu Tudor fiind pseudonimul lui de scriitor și jurnalist), a Părintelui arhimandrit Benedict Ghiuș și a profesorului Alexandru Mironescu, mișcarea isihastă și asociația „Rugul Aprins” de la Mănăstirea Antim din București, funcționând între anii 1945-1948. Toți membrii asociației și participanții la acele întruniri duhovnicești aveau să treacă mai târziu prin temnițele comuniste⁴⁷, unde au fost supuși reeducării ideologice și exterminării violente. Cultura, rugăciunea, comuniunea și comunicarea reciprocă de idei le-au fost atunci de mare folos, pentru a

rezista cu demnitate teribilelor încercări. La Mănăstirea Antim, atunci, în anii postbelici, era stareț Părintele Vasile Vasilache, care a ocrotit flacăra Rugului Aprins, această efervescență duhovnicească, și a acoperit-o cu înțelepciunea sa în fața autorităților extrem de suspicioase. Vreme de aproape trei ani, participanții au dezbătut felurite probleme în aceste întâlniri ori colocvii duhovnicești.

informative și executive cu organele de securitate și de partid), lepădarea de credința și conduita creștină reprezentând oricum o experiență degradantă, justificată mincinos prin dorința de supraviețuire cu orice chip.

⁴⁷ Trebuie să subliniem ideea că deținuții politici și religioși (din România și nu numai) au pățit greu în temnițele comuniste de la niște oameni concreți, cu o anumită identitate personală, etnică și ideologică. Bolșevicii prigonitori, ideologi, torționari și ucigași nu trebuie acoperiți și ascunși sub anonimatul colectiv al comunismului ateu pe motiv că „ei doar au îndeplinit ordinele primite”, vinovați fiind doar capii din vârful piramidei. Înverșunarea criminală a prigonitorilor și călăilor anticreștini nu era numai o manifestare agresivă a ateismului materialist, ci avea la bază o ură fățișă și neîmpăcată a lor față de Mântuitorul Iisus Hristos și față de credincioșii Lui care străluciau în lume precum făclile în întuneric și le demascau viclenia, goliciunea și urâciunea lor (personală și ideologică).

ORTODOXIA ÎN DIALOG

Numele mișcării isihaste, „Rugul Aprins”, este inspirat din Vechiul Testament, de la vederea Sfântului Proroc Moise pe Muntele Sinai a unui rug/tufiș care ardea și nu se mistuia. Acest rug arzând este simbolul profetic al Maicii Domnului, care a fost cuprinsă de focul Duhului Sfânt, păstrându-și fecioria și înainte și în timpul și după nașterea Mântuitorului Iisus Hristos.

În icoana Maicii Domnului, „Rugul Aprins”, este reprezentată Preacurata Fecioară Maria, Născătoare de Dumnezeu, înconjurată de îngeri, în centrul a două romburi suprapuse, unul verde și altul roșu⁴⁸. De asemenea, „Rugul Aprins” este și un simbol al rugăciunii inimii, al rugăciunii neîncetate care se săvârșește în inima luminată și încălzită de Duhul Sfânt, Cel Iubitor.

Conducătorul acestei mișcări isihaste a fost jurnalistul creștin Alexandru Teodorescu (1896-1962), devenit apoi monahul Agaton și ieroschimonahul Daniil. Dar trebuie să spunem că formarea lui teologică și literară nu a fost un proces individualist, în izolare, ci s-a desfășurat într-un mediu de efervescență spirituală și intelectuală – cenaclul *Criterion*⁴⁹ și revista *Gândirea* a lui Nichifor Crainic.

Părintele Daniil (Sandu Tudor) strălucește pe cerul Bisericii Ortodoxe și al culturii românești și universale nu doar prin lumina ziditoare și frumusețea literară a cuvântului său scris sau rostit, ci mai ales prin viața sa duhovnicească care a crescut în văpaie de la o floare de foc la un rug aprins de rugăciune și cugetare în Duhul Sfânt. Trăitor și mărturisitor al Adevărului creștin, fiu al Bisericii noastre strămoșești, Părintele Daniil nu a făcut niciun compromis dogmatic sau moral, pătimind pentru mărturisirea lui umilinte atât în lumea presei, cât, mai ales, în temnițele comuniste. Ca ziarist creștin mai întâi, apoi ca monah isihast, preot și duhovnic, Părintele Daniil s-a străduit să-L cunoască pe Hristos – Dumnezeu și apoi, din preaplinul inimii lui, să-L vestească și altora ca Domn și Mântuitor al lumii. În sine, Părintele Daniil a atins maturitatea deplină de teolog mistic, apologet ortodox și poet rugător, unind lucrarea minții cu simțirea inimii într-o teoforică simfonie iubitoare și înțelegătoare cum puțini oameni au realizat-o în veacul înșelător de acum. El trăia ce spunea și mărturisea ce trăia cu

⁴⁸ Verdele simbolizează pururea-fecioria ei, iar roșul simbolizează flacăra Duhului Sfânt care transfigurează/îndumnezeiește neîncetat viața Maicii Domnului și a tuturor isihaiștilor.

⁴⁹ Asociația *Criterion* (sau Grupul *Criterion*) a fost o asociație a intelectualilor români, înființată în 1932, la București. Era o asociație de filozofie, arte și litere care, în principal, organiza conferințe pe diverse teme, urmate de dezbateri. Din asociație au făcut parte: Mircea Eliade, Emil Cioran, Mihail Sebastian, Mihail Polihroniade, Mircea Vulcănescu, Alexandru Cristian Tell, Vasile Voiculescu, Sandu Tudor, Dan Botta, Emil Botta, Eugen Ionescu, Petru Comarnescu, Constantin Noica, Alexandru Vianu, Eugen Jebeleanu, Zaharia Stancu, Haig Acterian. Conferințele organizate de Asociația *Criterion* au avut un mare impact asupra publicului vremii. Subiectele sensibile abordate au atras criticile puterii politice de stat.

ORTODOXIA ÎN DIALOG

sinceritate și seriozitate. A trăit 66 de ani aici pe pământ, iar la jumătatea vieții, pe când avea 33 de ani, a avut marea întâlnire⁵⁰ cu Dumnezeu în Sfântul Munte Athos, acea descoperire sau revelație (despre care mărturisea cu multă sfială și recunoștință față de Dumnezeu) care l-a făcut să se adâncească și mai mult în plan spiritual.

Chiar de la debutul său jurnalistic, Sandu Tudor s-a arătat a fi un om atașat credinței și Bisericii Ortodoxe, crescut și format în duhul, valorile, idealurile și continuitatea spiritualității românești. Și el a fost și este o expresie culminantă a sângelui, a credinței și a culturii neamului românesc. În articolul „Spre o renaștere a ortodoxiei”, iată cum prezenta Sandu Tudor, în 1926, deruta intelectualilor și ideologiile omenești din vremea lui:

„Fără să vrei, dacă privești în jur și de aici mai departe, peste mări și țări, cu perspectiva pe care amplificatoarele vieții ți-o deschid, ai impresia că omenirea întregă se află într-un năucitor exod, o uriașă rătăcire în pustiu, sub greutatea cine știe cărui soroc sau sacrilegiu din vremi uitate. După război, mai ales, drumul vieții se rostogolește așa de ciudat parcă peste un tărâm cu priveliști blestemate”⁵¹.

Dacă așa vedea el criza morală și spirituală din vremea lui, din anul 1926, apoi cât de pustiită și urâtită este priveliștea lumii de azi față de ce a văzut el atunci, când secularizarea și desacralizarea s-au extins mult mai mult decât atunci. Dar tot el oferea și soluția ieșirii din orice stare de derută și degradare: viața în Hristos și în Biserică:

„În țară celor care au cântat în vremurile deșteptării – preoți cu crucea în frunte – mai sunt mulți din cei care nu strigă, cei care nu se grăbesc și nu cer nimic. Sunt mulți cei ce muncesc, suferă și tac, trăind în Biserică vie și veșnică a lui Hristos. Pe drumul suferinței noastre, în noaptea cea mare care ne învăluie, în marea tăcere ce ne cuprinde, bunicii noștri ne-au lăsat cu mâini tremurânde crucea și chivotul de tradiții și unelte sfinte, chivotul Ortodoxiei noastre în care purtăm pe Domnul euharistic, Trupul și Sângele mântuirii noastre”⁵².

⁵⁰ Experiențele lui mistice le-a descris ulterior, în *Cartea Muntelui Sfânt*, și în *Marea Noapte de Aur a Maicii Domnului* (ambele texte au fost republicate în vol. Ieroschimonahul Daniil Tudor (Sandu Tudor), *Scrieri I*, ediție îngrijită de Alexandru Dimcea și publicată de Asociația Filantropică Medicală Creștină „Christiana”, în 1999). El vorbește aici despre urcușul purificator, descoperirea centrului, aflarea aducătoare de mântuire a inimii și a rugăciunii isihaste.

⁵¹ „Spre o renaștere a ortodoxiei”, în: *Ideea Creștină*, Federația Asociațiilor Creștine din România, iunie 1926, p. 1.

⁵² „Spre o renaștere a ortodoxiei”, p. 2.

Sandu Tudor a abordat în articolele sale multe probleme de viață socială și politică, pe toate analizându-le, însă, din perspectivă creștină. Nicio analiză de-a lui nu era fără raportare la Dumnezeu sau la Hristos, la Biserică, la perspectiva Învierii și la valorile spirituale ale sufletului românesc. De aceea, iată ce spune referitor la sistemul politic comunist din Rusia:

„O mână de oameni, un partid, o fascie, un nucleu oarecare sau, mai bine, o bandă se strânge la un loc, se organizează, fac între ei jurăminte și pornesc la luptă pentru a pune mâna pe putere prin orice mijloace, fără scrupul, cu teroare, cu crimă, cu trădare, cu blestem, însă cu deviza ademenitoare: Pentru fericirea tuturor oamenilor, chiar împotriva lui Dumnezeu!”⁵³.

Ce bine a surprins el scopul și mijloacele luptei politice din vremea lui, care se văd și azi! Astfel, el critica, de fapt, sistemul politic ateu, corupt și fără repere creștine din Rusia și nu numai. În alt articol, el scria:

„Nouă altceva ne trebuie: să ne trezim! Dragostea de moșie, de neam și lege, nu are nicio legătură cu abstracțiile veacului al XVIII-lea apusean. Trebuie să ne înfăptuim pe noi înșine, ca neam. Ne trebuie să înfăptuim o unitate vie și românească, a sufletelor, care să ne fie izvor de faptă adevărată, generos creatoare. Ce însemnează unitate vie? Lucru rar aci, pentru noi cei ai țării acesteia, stăpâniți de un individualism barbar și anarhic⁵⁴. Să nu uităm că la acest ceas problema socială se ridică amenințătoare și că, dacă ea nu-și află o dezlegare, ființa noastră ca neam e amenințată să piară. Fiecare simte nelămurit că întovărășirea, asocierea, sobornicirea, făcută cu înțelepciune, e condiția oricărui mers mai departe și că de această parte se află soluția. O unitate vie e sfortarea unui mănunchi de oameni complecți, adică în stare de a se întovărăși cu semenii lor în credință. Credința noastră este să înfăptuim «Țara slobodă și duhovnicească». Credința aceasta a noastră e cheazășia viitorului, în ciuda politicianismului care ne sfâșie. Slujirea patriei cere, însă, răbdare, jertfă și îndrăzneală spirituală. Spunem, tare, că numai învățând și râvnind «zelul apostolilor, jertfa mucenicilor și simplitatea călugărilor» vom birui. Poate să zică cineva nu?”⁵⁵.

⁵³ „Veacul ucigătorilor de Dumnezeu”, în: *Credința (1933-1938)*, preluat de Mihai RĂDULESCU în: *Rugul Aprins – de la Antim la Aiud*, Ed. Proxima și Sfânta Mănăstire Antim, București, 2008, ed. electronică, pp. 31-32.

⁵⁴ Ca și azi, ca și acum 300 de ani, cum spunea și Anton Maria Del Chiaro, dezbinarea este păcatul capital al românilor.

⁵⁵ „Cuvânt”, în: *Credința*, preluat de Mihai RĂDULESCU în: *Rugul Aprins – de la Antim la Aiud*, pp. 32-33.

ORTODOXIA ÎN DIALOG

Putem zice că limpezimea gândirii sale și viața lui duhovnicească, de rugător și mărturisitor al Adevărului-Hristos, se dezvoltă în timp și se confirmă prin scrierile sale în diverse publicații, apoi prin editorialele și eseurile din revista și ziarul lui, apoi prin conferințele, predicile și sfaturile lui ca monah, profesor la Seminarul Monahal de la Sihăstria-Neamț, preot și duhovnic, în care face cunoscut oamenilor pe Mântuitorul Hristos – Lumina lumii. Apoi, pe de-o parte, puterea lui de asimilare, de analiză și de sinteză duhovnicească, teologică și culturală și, pe de altă parte, dorința lui de a lumina neamul românesc în credința cea adevărată și de a combate ideologiile ateist-materialiste păguboase de suflet, au fost remarcabile. El nu căuta să se afirme pe sine, să impresioneze prin cultura și prin cuvântul lui, ci se străduia să aducă un real folos duhovnicesc oamenilor care citeau revista *Floarea de foc* (1932-1936) sau cotidianul *Credința* (subintitulat *Ziar independent de luptă politică și spirituală*, 1933-1936), cititori pe care el îi dorea tot mai aproape de Dumnezeu. De aceea, credem că mărturisirea lui Sandu Tudor are aceste trepte, potrivite cu maturizarea lui literară, teologică și cronologică, și anume: etapa mărturisirii jurnalistice, apoi etapa *Rugului Aprins* de la Mănăstirea Antim și, în final, etapa de la Mănăstirea Rarău și cea din temnița de la Aiud (1958-1962)⁵⁶.

Cu privire la rugăciune, Sandu Tudor considera că

„principiul tuturor lucrurilor este rugăciunea, adică acea întrecere de sine însuși (...), adică viața care ajunge să-și dea seama prin închinare de puterea care viețuiește în sine. Creșterea cea de slavă, din putere în putere, este rugăciunea cea adevărată. (...) Rugăciunea cea adevărată înseamnă să arzi fără să te mistui, să arzi dumnezeiește, fără cenușă, din toată pricina și clipa vieții tale, din tot lemnul cel nevrednic al ființei tale în pustiul sec de haritate. (...) A te ruga necurmat lui Dumnezeu înseamnă să te aprinzi în toate chipurile, în toate felurile și din toate pricinile vieții tale, tu însuși să fii numai flacăra și iar și iar flacăra pentru El. Domnul este Mângâietorul”⁵⁷.

Părintele Ivan Kulîghin, venit în 1944 de la Mănăstirea Optina din Rusia⁵⁸, a fost un adevărat model duhovnicesc pentru cei care formau grupul de rugăciune de la Antim, având o importanță deosebită la formarea duhovnicească a membrilor mișcării „Rugul Aprins”. Cărțile *Sbornicul* și *Pelerinul rus* au constituit

⁵⁶ De la *Floarea de foc* la *Rugul Aprins* și de la Athos, prin Antim și Rarău, la Aiud, Părintele Daniil a înaintat continuu în viața duhovnicească, în vederea luminoasă și în mărturisirea aprinsă a Mântuitorului nostru Iisus Hristos ca Dumnezeu adevărat și Izvor de viață și cunoaștere.

⁵⁷ *Caiete 2. Sfințita Rugăciune*, Ed. Christiana, București, 2009, p. 11.

⁵⁸ Era duhovnicul mitropolitului Nicolae al Rostovului, refugiat și el din Rusia și stabilit la Mănăstirea Cernica.

ORTODOXIA ÎN DIALOG

manualele de bază ale „Academiei” de rugăciune și isihie îndrumată, inițial, de Părintele Ivan, apoi de Sandu Tudor.

În mănăstirea ctitorită de Sfântul Mitropolit Antim Ivireanul aveau loc prelegeri susținute de nume de referință duhovnicească: mitropolitul Tit Simedrea, starețul Vasile Vasilache și fratele lui, părintele Haralambie

ORTODOXIA ÎN DIALOG

Vasilache (stins în închisoarea de la Gherla), părinții Benedict Ghiuș, Sofian Boghiu, Adrian Făgețeanu, Felix Dubneac, Roman Braga, fratele Andrei Scrima și mirenii Alexandru Mironescu, Vasile Voiculescu, Paul Sterian, Paul Constantinescu, Constantin Joja, Tudor Vianu, Alexandru Elian, Ion Marin Sadoveanu, Olga Greceanu, cărora li se alătură și un grup de studenți de la Teologie, Filosofie, Arte, Litere și Arhitectură. Conferințele se țineau în sala bibliotecii Mănăstirii Antim, de obicei în fiecare seară de joi și de duminică, după slujba vecerniei, în prezența multor credincioși. Se obișnuia mai întâi ca textul să fie prezentat de către un conferențiar, iar apoi aveau loc debateri ale ideilor prezentate. Temele abordate erau din domeniul teologiei, filozofiei, artei și științei, nicidecum al vreunui sistem politic, insistându-se pe rugăciunea inimii și isihie.

Sandu Tudor a organizat și o retragere de o lună (în vara anului 1947) la Mănăstirea Govora, unde „au înlocuit ritualul de zi cu cel de noapte” și unde, pentru prima oară, Sandu Tudor a mărturisit celor de față (părinții Benedict Ghiuș, Sofian Boghiu, Adrian Făgețeanu, Felix Dubneac și mirenii Andrei Scrima, Valeriu Străinu și Stancovici Virgil) că „intenționează să înjghebeze o mănăstire cu monahi intelectuali pentru a-i pregăti în scopul luptei pentru combaterea concepției materialiste”⁵⁹. În acest mediu de emulație duhovnicească, Sandu Tudor a compus, în anul 1948, (după ce, în timp, a avut mai multe versiuni) una dintre capodoperele poeziei românești și universale: *Imnul acatist al Rugului Aprins al Maicii Domnului*, o superbă sinteză de teologie mistică și poezie⁶⁰, expresia literară a icoanei Maicii Domnului – Rugul Aprins. De o uimitoare bogăție de sensuri și bucurii duhovnicești, imnul iconologic și doxologic al lui Sandu Tudor este, poate, cea mai frumoasă poezie dedicată Maicii Domnului, scrisă și rostită vreodată pe fața pământului.

Incomodă pentru autoritățile comuniste, mișcarea isihastă *Rugul Aprins* a fost scoasă în afara legii, în iunie 1948, conferințele întrerupte și membrii – clerici – împrăștiați pe la diferite mănăstiri prin țară. Părintele Daniil a fost arestat în mai multe rânduri (1948, 1950-1952), ca și Părintele Adrian, apoi a fost silit să meargă la Craiova, Crasna-Gorj, Neamț, Sihla, Sihăstria și Rarău, unde a devenit și stareț (în 1954) și unde a vrut să-și ducă la îndeplinire planul său de a clădi o obște monahală din călugări intelectuali⁶¹, capabili și să traducă din cărțile Sfinților Părinți spre a oferi oamenilor hrana tare a Adevărului dogmatic și mistic,

⁵⁹ Mărturisire a părintelui Adrian Făgețeanu, în: *Dosarul I 211015*, vol. 3, Arhivele CNSAS, ff. 61-62.

⁶⁰ Sunt câteva studii filologice care analizează amănunțit *Imnul acatist* și scot în evidență faptul că autorul s-a inspirat foarte mult din *Didahiile* Sfântului Antim Ivireanul la Adormirea Maicii Domnului, preluând aproape integral formule și metafore pline de expresivitate și frumusețe.

⁶¹ *Dosarul I 211015*, vol. 3, Arhivele CNSAS, f. 2.

dar și să poată combate ateismul sistemului politic comunist, materialismul și secularizarea⁶².

În timp ce se afla în vizită în casa profesorului Alexandru Mironescu, în noaptea de 13-14 iunie 1958, părintele Daniil a fost arestat împreună cu profesorul și cu fiul acestuia, Șerban. În aceeași noapte au fost mai multe arestări în București, atât a mai multor membri din mișcarea „Rugul Aprins”, cât și a unora care erau bănuți ca fiind ascultătorii predicilor și conferințelor părintelui Daniil⁶³. În componența lotului de arestați și apoi inculpați, din dosarul penal *Rugul Aprins*⁶⁴, se aflau următorii: ieroschimonahul Daniil (Alexandru Teodorescu zis Sandu Tudor), ieromonahul Adrian (Alexandru Făgețeanu), ieromonahul Benedict (Vasile Ghiuș), ieromonahul Roman (Braga), arhimandritul Sofian (Serghie Boghiu), ieromonahul Felix (Petre Dubneac), ieromonahul Arsenie (Anghel Papacioc), Alexandru Mironescu, Gheorghe Văsii, Șerban Mironescu, Nicolae Rădulescu, Grigore-Dan Pistol, Gheorghe Dabija, Vasile Voiculescu, preotul Dumitru Stăniloae și Emanoil Mihăilescu. Odată cu arestarea lor au fost, mai târziu, anchetați și arestați și alți clerici, monahi, mireni, studenți și elevi. Vina celor 14 inculpați numiți mai sus era de „uneltire contra ordinii sociale, fapt prevăzut și pedepsit de art. 209, pct. 1, Cod Penal”⁶⁵.

După o anchetă de câteva luni în arestul închisorii Jilava, la procesul deschis împotriva inculpaților din lotul Rugul Aprins, Tribunalul Militar l-a acuzat pe Părintele Daniil de „activitate subversivă împotriva ordinii sociale, camuflată sub mască mistico-religioasă”, și l-a condamnat (alături de ceilalți monahi și mireni arestați) la 25 ani de temniță grea, confiscarea totală a averii și privarea de unele drepturi. A fost dus la Aiud și supus unor grele munci și torturi fizice și psihice, dar pe care le-a răbdat cu ajutorul lui Dumnezeu, având rugăciunea în inimă.

Părintele Daniil a trecut către Hristos, în temniță, în noaptea de 16 spre 17 noiembrie 1962. Pe documentul de deces scrie „hemoragie cerebrală”; alții, care au stat cu el în celulă, mărturiseau că, într-adevăr, a fost torturat, lovit în

⁶² Trebuie subliniat că învățătura pe care o afirma Părintele Daniil în discuțiile personale și în catehezele cu obștea era mai mult orientată spre viața și teologia mistică, iar cea pe care o prezenta în public, în predici și discuții întâmplătoare era mai mult de factură dogmatică și apologetică, el combătând ateismul, materialismul și comunismul, atât ca ideal teoretic, cât, mai ales, ca implementare practică/politică.

⁶³ De asemenea, în dimineața zilei de 14 iunie 1958, la Schitul Rarău a fost organizată o percheziție generală a tuturor viețuitorilor și a tuturor chiliilor pentru confiscarea materialelor compromițătoare (scrisori și scrieri teologice, apologetice și anti-comuniste) ale Părintelui Daniil, ale ucenicilor din obște și apropiaților lui; (cf. Raport 302/3726 din 16 iunie 1958 al Securității, Direcția Regională Suceava către Direcția a II-a din Ministerul Afacerilor Interne; a se vedea: *Dosarul I 211015*, vol. 3, f. 90).

⁶⁴ Cf. *Dosarul Penal 000202*, 11 volume, din Arhiva CNSAS.

⁶⁵ Cf. Ordonanței de reținere din 13 iunie 1958, în: *Dosarul P 000202*, vol. 1, p. 1.

ORTODOXIA ÎN DIALOG

cap. În felul acesta, a avut parte de o moarte martirică și și-a încununat viața de mărturisitor prin această ultimă mărturisire și răbdare a crucii suferinței și înjosirii. „Așa s-a încheiat destinul unui om care a început ca un Cavaler al eleganței și al condeiiului și s-a săvârșit ca un martir, la fel ca mulți alții din aceeași epocă și din aceleași generații cu dânsul”⁶⁶. Trupul părintelui Daniil, sfințit de harul Duhului Sfânt și de răbdarea și rugăciunea lui în suferință, a fost, din nefericire (ca și al multora dintre pătimitorii închisorilor⁶⁷), aruncat și acoperit cu gunoaie și pământ în Râpa Robilor, cunoscutul delușor de la marginea orașului și închisorii Aiud⁶⁸.

Dintre intelectualii mireni ai Rugului Aprins, activi și contemplativi deopotrivă, dorim să-l amintim aici pe Vasile Voiculescu, scriitor, poet (de mare erudiție și de mare valoare) mistic și profetic⁶⁹, dar totodată doctor fără de arginți, căci el nu lua bani la consultații, ci îi sfătuia pe pacienți să-i ajute pe cei săraci. De asemenea, trebuie amintite și marile sale realizări misionare în plan cultural (pe lângă volumele de poezie și proză): a fost creatorul emisiunii matinale de la Radio România Actualități (Programul I), „Sfatul medicului”, pentru popularizarea științei medicale în rândul oamenilor simpli și, de asemenea, al celei intitulate „Universitatea Radio” de la Radio Cultural (Programul II), în care se făceau cunoscuți tinerii scriitori debutanți.

*

În general, acești aristocrați ai spiritului, clerici și intelectuali creștini iubitori de Hristos și de neam, și-au împlinit cu discernământ duhovnicesc și responsabilitate chemarea divină, nu doar printr-o străduință continuă de a-și înmulți talanții personali, ci și implicându-se activ în viața cetății, atât ca repere morale, cât și ca izvoare de luminare înțelegătoare⁷⁰, de solidarizare și de întărire a identității

⁶⁶ M. RĂDULESCU, *Rugul Aprins – de la Antim la Aiud...*, p. 28.

⁶⁷ Amintim pe Mircea Vulcănescu, Valeriu Gafencu, Constantin Opreșan etc.

⁶⁸ Dar Părintele Daniil nu și-a încetat lucrarea, rugăciunea și mărturisirea lui continuând și după moarte, precum a spus Însuși Mântuitorul: „Eu sunt învierea și viața; cel ce crede în Mine, chiar de va și muri, viu va fi” (*Ioan* 11, 25). El este viu prin Hristos, Cel ce S-a sălășluit întru el, l-a curățit, l-a luminat și l-a sfințit deplin prin crucea suferinței și a jertfei. Mărturie ne sunt nu numai cuvintele rostite ori scrise de el sau persoanele care l-au cunoscut direct, s-au spovedit la el sau l-au ascultat ori au primit sfat de la el în perioada duhovniciei la Rarău, ci și toți cei care s-au luminat prin mărturiile lui și i-au simțit puterea și lucrarea, ajutorul și mângâierea, care i-au cercetat viața, credința și cuvintele și s-au schimbat și îmbogățit duhovnicește prin ele.

⁶⁹ A se vedea nuvela: *Lobocoagularea prefrontală*, de exemplu.

⁷⁰ Intelectualul creștin asumat, luminat de Duhul Sfânt, nu este, cum spunea Mihail Eminescu în poemul *Epigonii*, doar un „cuib de înțelepciune”, care „șterge colbul de pe cronice bătrâne”, „descifrând eternitatea din ruina unui an” și grăind într-o limbă „ca un fagure de miere”, ci și un „preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet”, un om ales/harismatic și preocupat atât de „cugetarea sacră”, desigur, cât și de trezirea oamenilor la o conștiință mai înaltă, capabilă să sesizeze și mișcările din planul nevăzut al pronoiei divine care ține toate lucrurile în rânduială, chiar

și demnității românești⁷¹. Personalitățile pe care le-am evocat în prezentul articol (Sfântul Antim Ivireanul, Poetul Martir Mihail Eminescu, Ieroschimonahul Daniil Mărturisitorul și Doctorul fără de arginți Vasile Voiculescu) reprezintă doar câteva dintre făcliile spirituale paradigmatiche incontestabile ale neamului românesc creștin, a căror lucrare misionar-culturală și social-filantropică strălucește până la sfârșitul veacurilor.

Dăruirea altruistă, experiența profesională și înțelepciunea lor s-au manifestat, așadar, și în plan practic, concret, însă frumusețea cuvântului și expresivitatea lor literară uimitoare ne oferă dovada unei vieți duhovnicești înalte și a unei vaste erudiții, acumulate într-un mediu fertil de prietenie statornică și emulație creatoare.

dacă în planul văzut, omenesc, pare a fi uneori un vacarm neconținut. Creștinul înțelept și curajos nu poate fi nepăsător la devierile ideologice și morale promovate în societate de cercuri politice de putere care abuzează poporul și încearcă să-l reeduce prin propagandă și legi care atentează la sănătatea și demnitatea spirituală a omului, confiscându-i drepturile naturale și constituționale, ci ia atitudine fermă împotriva acestor abuzuri care reflectă intenții demonice și tiranice de răzvrătire împotriva lui Dumnezeu, a oamenilor și a legilor firii „bune foarte” (intemeiate de Dumnezeu).

⁷¹ Zicala populară „Vorba sună, fapta tună” se confirmă în dreptul lor, cu precădere, lucrarea lor împletind latura activă cu cea contemplativă, sau cunoașterea/contemplația (interioară, mistică) cu mărturisirea (exterioară, publică) a Adevărului, căutând să-i folosească pe oameni cât mai mult prin cuvintele și faptele lor, să-i ajute la înțelegerea în Duhul Adevărului a tainelor metafizice, a ideologiilor și a fenomenelor psihologice, sociale, economice și geo-politice (din societatea românească și internațională) generate de ele, înțelegere ce face vizibile ipocrizia, interesele meschine, corupția și decăderea multora dintre conducătorii care sunt responsabili în lanț și de decăderea morală a întregii societăți. De aceea există în atitudinea și-n scrierile marilor spirite românești și o intransigență fermă față de toate faptele ilegale, imorale și abuzive (de la toate nivelurile), de pe urma cărora suferă mulți oameni (uneori întregul neam) pe nedrept.

ORTODOXIA ÎN DIALOG

Putem, de asemenea, constata continuitatea, complementaritatea și convergența lor de gândire, viziunea unitară asupra vieții (la toate nivelurile: personal, familial, social), reflecțiile și revelațiile transmise prin operele lor scrise bucurându-ne pe toți cu înțelegeri profunde, hrănitoare de suflet⁷².

Unitatea lor de trăire lăuntrică și de implicare curajoasă în viața publică a societății se reflectă și în destinele lor asemănătoare, viața lor fiind plină de osteneli, suferințe, prigoniri și chiar încununată de moarte martirică. De fapt, și în viața lor este confirmat cuvântul filocalic: „cu cât este mai mare darul divin și iubirea de Dumnezeu și de semenii într-un om, cu atât mai mari sunt încercările lui”.

În finalul prezentării noastre, nu putem să evităm întrebările: Cum ar mărturisi Adevărul mării noastre înaintași în lumea contemporană și cum s-ar implica ei în societatea românească atât de pulverizată ideologic și politic și de „privatizată” economic? Ce trebuie să facem noi ca să ne păstrăm identitatea și demnitatea spirituală, precum și proprietatea asupra tezaurului cultural și material moștenit de la strămoși?

Suntem convingși că și astăzi, arătat ori în ascuns, în viețile multora dintre noi, vrednicii noștri înaintași continuă să reverse înrâuriri puternice spre întărirea noastră în credința ortodoxă și în conștiința națională – rădăcinile noastre spirituale adânci care ne leagă de strămoși și ne dau forță și stabilitate într-o lume mișcătoare, aflată într-un proces sistematic de decreștinare și destructurare, de secularizare tehnicist-transumanistă și globalizare relativistă totodată⁷³, ce urmărește transformarea⁷⁴ ființei și societății omenești. De aceea se cuvine

⁷² Realizările lor literare nu sunt doar niște inegalabile formulări estetice și poetice, ci, mai presus, sunt mesaje profetice, cu bogate sensuri duhovnicești și dumnezeiești.

⁷³ Provocările lumii și culturii secularizate (cu pronunțate accente anticreștine) trebuie să ne mobilizeze pe toți creștinii ortodocși de pretutindeni ca să ne apărăm și să ne afirmăm credința într-o mărturie simfonică, nu haotică, ajutându-ne unii pe alții, nu încurcându-ne și tulburându-ne reciproc. Pentru că lupta cu forțele întunericului nu se face la întâmplare, ci strategic și unitar, cu multă trezvie, înțelepciune și bună comunicare între noi, evitând extremele de tip rasist, filetist și xenofob.

⁷⁴ Mutațiile generate de revoluția transumanistă actuală nu se referă doar la „resetarea”/redefinirea semantică a vocabularului (care trebuie încadrat în formele și „normele” corectitudinii politice), ci și la toate modificările cyber-biologice (structurale/fizice), axiologice și ideologice (de valori și de gândire) și de comportament (degradarea înțelegerii vieții, a sufletului uman și a cosmosului provoacă și o împătımire lăuntrică, dar și o manifestare exterioară specifică), precum și la reorganizarea vieții sociale (relațiile omului cu semenii, cu diverse instituții și cu natura) sub auspiciile tehnologizării (digitalizării) tot mai extinse și a îndoctrinării ideologice pseudo-științifice antireligioase. Or, Biserica lui Hristos, Biserica Ortodoxă, sub adumbrirea Duhului Sfânt dăător de viață, iubire și înțelepciune, are misiunea profetică și obligația de a citi semnele vremurilor și de a furniza grabnic credincioșilor lămuriri (teologice și bioetice) și în ceea ce privește înțelegerea corectă și interacțiunea nepăguboasă a oamenilor cu ideologiile tot mai anticreștine și cu tehnologiile tot mai invazive ale acestei revoluții transumaniste, care animă, iată, fenomene/schimbări culturale, politice și sociale fără precedent în lumea contemporană.

să intensificăm și noi legătura cu ei prin rugăciune și prin cunoașterea vieții și a operelor lor cu care au împodobit sufletul românesc, ca să ne umplem și noi de Duhul și puterea lor creatoare și mărturisitoare.

Veșnică să le fie pomenirea înaintea lui Dumnezeu și netrecătoare să fie recunoștința și prețuirea noastră față de ei!

Summary: Anthim the Iberian, Mihail Eminescu and „The Burning Bush”. Fiery Witnesses of Truth in the Romanian Culture

Christian clergymen and intellectuals who really love Christ and the nation have fulfilled their divine calling/charisma with spiritual discernment and responsibility, not only through a continuous effort to multiply their personal gifts/talents, but also by getting actively involved in the life of society, both as moral references/landmarks and as sources of understanding enlightenment, solidarity and strengthening of Romanian identity and dignity. Saint Antim the Iberian, the Martyr Poet Mihail Eminescu, the Hieromonk Daniil Mărturisorul and the Doctor free of charge/(without pay) Vasile Voiculescu are just some of the indisputable paradigmatic spiritual beacons/torches of the Romanian Christian nation, whose missionary-cultural and social-philanthropic work shines until the end of time.

Arhim. Mihail Stanciu

Doctorand al Facultății de Teologie din Tesalonic

Este autor al mai multor articole și lucrări. Între cărțile publicate amintim: *Sensul creației, București, 2010*; editor al lucrărilor: *Sfântul Antim Ivireanul, Didahii*, Ed. Basilica, 2010; *Sfântul Antim Ivireanul: Scrieri*, Ed. Basilica, 2011; *Sfântul Antim Ivireanul, Scrisori*, Ed. BASILICA, București, 2014.